نگاه

چاره جویی برای ایمنی در تاسیسات نفت و گاز

سیدمحمود حسینی

ظهر روز جمعه ۱۹ شهریورماه مصادف با عید سعید فطر، حادثه ناگوار انفجار در کیلومتر ۶۷ خط انتقال گاز پالایشگاه هاشمی‌نژاد (خانگیران) به مشهد منجر به تلفات انسانی و خسارات فراوانی شد و توجه همگان در سطح ملی و جهانی را برانگیخت. این واقعه حین عبور عرضی خط ۴۸ اینچ در دست احداث سرخس – سنگ‌بست از زیر دو خط ۳۶ اینچ انتقال‌دهنده گاز پرفشار PSI ۱۰۰۰ از پالایشگاه خانگیران به خراسان و استان‌های مجاور رخ داد. مسوولیت اجرای پروژه برعهده شرکت مهندسی و توسعه بوده و پیمانکار آن شرکت‌های جهاد نصر کرمان و جهاد میثاق اهواز بوده‌اند. شرح واقعه به این قرار است که سایدبوم (جرثقیل حمل لوله) در اثر فرو ریختن خاک زیر آن واژگون شده و در اثر برخورد با یکی از دو خط پرفشار گاز منجر به شکستن آن و متعاقباً انفجار و آتش‌سوزی مهیب می‌شود. شدت انفجار و آتش‌سوزی به حدی بوده که تا شعاع چند صد متری را تحت اثر موج انفجار و حریق آسیب می‌رساند و حدود ۱۰ نفر از کسانی‌که در فاصله نزدیک‌تر بوده‌اند در دم جان می‌سپارند و بقیه مجروح می‌شوند که حال بعضی از مجروحان نیز وخیم گزارش شده است. این چندمین انفجار منجر به تلفات و خسارات عمده در چند ماه گذشته در تاسیسات و پروژه‌های حوزه نفت، گاز و پتروشیمی است؛ انفجار نفت‌شهر، پتروشیمی خارک و عسلویه یا حوادث آتش‌سوزی و انفجار در تاسیسات نفتی خوزستان و دیگر رخدادهایی که یا به صورت خبر درنیامده یا آنکه جدی گرفته نشده است. آیا بروز این اتفاقات عادی و طبیعی است؟ یا می‌توان با تدابیر و تمهیداتی مانع از بروز آنها و از دست رفتن سرمایه‌های اقتصادی و از همه مهم‌تر سرمایه‌های انسانی شد و از داغدار شدن خانواده‌ها جلوگیری کرد؟ بدیهی است که این حوادث ناشی از بی‌سامانی‌هاست به ویژه اینکه به تکرار رسیده است. برای پیشگیری از تکرار و استمرار این دسته رخدادهای تلخ باید علاوه بر اقدامات مقطعی و تشکیل ستاد بحران به ریشه‌یابی این پدیده‌ها پرداخت و نباید اجازه داد به دست فراموشی سپرده شوند و مثل موارد مشابه شامل مرور زمان شوند. در همین حادثه انفجار خط لوله گاز، علاوه بر بررسی علل نزدیک و ظاهری که به عوامل مربوط به صحنه واقعه که مثلاً توجه به بی‌احتیاطی‌هاست، باید به علل اصلی بیشتر توجه کرد؛ همان عللی که منجر به این شده که در شش ماه تا یک سال گذشته به کرات با بروز این نوع پدیده‌ها در زیرمجموعه وزارت نفت مواجه شویم، یعنی باید سراغ علل نهایی و اصلی رفت و عقبه‌های مدیریتی و تصمیم‌گیری را در بروز این دست ناهنجاری‌ها از قلم نینداخت. شاید ساده‌ترین کار در رخداد اخیر مقصر قلمداد کردن پیمانکار یا راننده سایدبوم و سایر عوامل حاضر در صحنه باشد اما قضیه به این سادگی نیست. به جای ساده‌سازی مساله، توجه به عوامل اصلی مثل مشکلات و مسائل سازمان، منابع انسانی و آموزش، استانداردها، نظام مدیریت و تصمیم‌گیری و دیگر عوامل ساختاری و مدیریتی راه‌حل درست مساله است.

در همین سال‌های اخیر تصمیماتی مثل حذف بازرسی فنی و مهندسی از ساختار سازمان شرکت مادر تخصصی گاز، ضعف و کمبود استانداردها در امور فنی، ایمنی و تجهیزات، عدم رعایت قواعد انتخاب درست پیمانکار، به‌کارگماری افراد فاقد شایستگی فنی به جای کارشناسان و مدیران خبره، اتخاذ تصمیمات غیرکارشناسی، تعجیل در راه‌اندازی پروژه‌ها و صرف‌نظر کردن از اصول فنی و ایمنی و استانداردها، عدم بررسی دلایل حوادث متعدد قبلی به منظور جلوگیری از تکرار آنها و دیگر موارد به تدریج در نظام مدیریت شرکت ملی گاز به یک رویه تبدیل شده و شرکت را به روزمرگی و مشغول شدن به کار عملیاتی صرف، کشانده است. با توجه به حساسیت‌های ایمنی اصولاً همه فعالیت‌ها در شرکت گاز بعد از حصول اطمینان از رعایت قواعد ایمنی باید صورت گیرد و در فرهنگ سازمانی شرکت ملی گاز، بخش ایمنی پیشقراول عملیات بوده و نیروهای اجرایی بدون تایید ایمنی، اجازه حضور در هیچ فعالیتی اعم از، عملیات و احداث را ندارند. به همین دلیل با وجود خاصیت حادثه‌خیز انتقال و توزیع گاز در طول عمر شرکت ملی گاز حوادثی از این دست به ندرت اتفاق افتاده است. اینک به خصوص از وزارت نفت انتظار می‌رود اجازه دهد عوامل و علل حادثه به طور دقیق و بدون ملاحظه بررسی و ریشه‌یابی شود و نتیجه به طور شفاف در اختیار افکار عمومی قرار گیرد. تنها در این صورت است که راه‌حل درست استخراج می‌شود و امید به عدم تکرار آن وجود دارد.

خبر

جزییات پرداخت وام ودیعه مسکن

معاون وزیر مسکن و شهرسازی با اعلام جزییات پرداخت وام ودیعه مسکن چهار تا ۱۲ میلیون تومانی به تعداد نامحدود، از نوسازی ۵۰ هزار واحد مسکونی در سال جاری خبر داد. احمد صادقی در گفت‌وگو با مهر درباره چگونگی اختصاص وام ودیعه مسکن در شهرهای مختلف گفت: وام چهار تا ۱۲ میلیون تومانی ودیعه مسکن به متقاضیانی که قصد ساخت، انبوه‌سازی و تجمیع در بافت‌های فرسوده را دارند، پرداخت می‌شود. او افزود: رقم وام ودیعه مسکن در تهران ۱۲ میلیون تومان، در کلانشهرها هشت میلیون تومان، در مراکز استان‌ها شش تا ۷/۵ میلیون تومان و در شهرستان‌ها چهار تا ۴/۵ میلیون تومان است. صادقی در عین حال تاکید کرد: به هر تعداد از متقاضیان که شرایط دریافت وام ودیعه مسکن را داشته باشند، وام ودیعه مسکن پرداخت خواهد شد. معاون وزیر مسکن و شهرسازی از آغاز پرداخت وام ودیعه مسکن از مهرماه امسال خبر داد و اظهار داشت: متقاضیان این نوع وام از طریق سازمان مسکن و شهرسازی یا شرکت عمران و مسکن‌سازان هر استان به بانک‌ها معرفی خواهند شد. وی تصریح کرد: وام ودیعه مسکن بدون سود بوده و قرار است ظرف مدت دو سال بازپرداخت شود. صادقی در ادامه با تاکید بر ضرورت نوسازی بافت‌های فرسوده افزود: امسال ۵۰ هزار واحد مسکونی در کشور نوسازی می‌شوند که از این تعداد نوسازی ۱۰ هزار واحد پایان یافته و از هفته چهارم مهرماه تا هفته چهارم آذرماه افتتاح خواهند شد.

نگاه حقوقی به لایحه برنامه پنجم

دلایل تغییرات لایحه در کمیسیون تلفیق چه بود

اولین جلسه کمیسیون تلفیق لایحه برنامه پنجم

گروه اقتصادی: گرچه هنوز سرنوشت برنامه پنجم مشخص نیست و در بلاتکلیفی به سر می‌برد اما یک سوال پیرامون این موضوع به قوت خود باقی است؛ دولت چرا قصد دارد لایحه برنامه پنجم را پس بگیرد. ساختار حقوقی لایحه برنامه به گونه‌ای بود که این برنامه را از دیگر برنامه‌ها متمایز کرده بود. از جمله مواردی که می‌توان به آن اشاره کرد نبود هدف‌گذاری کمی در لایحه برنامه بود؛ نکته‌ای که از نگاه برخی نمایندگان کار را برای نظارت مجلس سخت خواهد کرد. گرچه برخی دیگر معتقدند با توجه به آنکه برنامه‌های توسعه میان‌مدت است و متغیرهای زیادی در رسیدن به هدف دخیل است تصویب اهداف کمی و تبدیل آن به قانون به لحاظ حقوقی رویه نادرستی است. این دسته پیشنهاد می‌دهند اهداف کمی جهت اطلاع باشد و مجلس محور برنامه‌ها را به صورت قانون تصویب و به دولت جهت اجرا ابلاغ کند. اما آنچه در لایحه برنامه پنجم نمود یافت بحث‌های حقوقی بر سر اهداف کمی نبود بلکه رویه‌هایی بود که در صورت تصویب به روشنی قابل ردگیری نبود. مرکز پژوهش‌ها در این گزارش جنبه‌های حقوقی لایحه به صورت کلی بررسی کرده است.

نکات زیر در بررسی کلیات لایحه به نظر می‌رسد:

۱- به موجب ماده (۸) قانون برنامه و بودجه کشور (مصوب ۱۳۵۱) دولت مکلف است حداقل شش ماه قبل از پایان هر دوره برنامه، لایحه برنامه دوره بعد را جهت تصویب به مجلس تقدیم کند. متاسفانه دولت با تاخیر در ارائه لایحه برنامه پنجم توسعه به تکلیف قانونی خود در زمان مقرر عمل نکرده و موجب ایجاد اختلال در روند بررسی لایحه توسط مجلس شورای اسلامی شده است.

از سوی دیگر با عنایت به اینکه لوایح بودجه سنواتی، برش و قطعه‌ای یک‌ساله از قانون برنامه پنج‌ساله توسعه محسوب می‌شوند و این امر در بند «۴» ماده (۱) قانون برنامه و بودجه کشور (مصوب ۱۳۵۱) مورد تاکید قرار گرفته است، تاخیر در ارائه لایحه برنامه پنجم موجب شد قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور منطبق با قانون برنامه پنجم نباشد. در ضمن با توجه به اینکه برنامه پنجم، دومین برنامه پنج‌ساله توسعه از چهار برنامه پنج‌ساله توسعه در قالب سند چشم‌انداز است لذا در صورتی که کشور در سال ۱۳۸۹ فاقد قانون برنامه باشد، اجرای سند چشم‌انداز به تاخیر می‌افتد.

۲- از سوی دیگر بر اساس ماده (۲۱۴) اصلاحی قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (مصوب ۱۳۸۲) بررسی و تصویب لایحه برنامه توسعه زمانمند شده است و رسیدگی به آن نیازمند بررسی و صرف زمان کافی است لذا نظر به اینکه تصویب برنامه پنجم توسعه توسط مجلس شورای اسلامی به طول خواهد انجامید و اعتبار برنامه چهارم توسعه نیز تا پایان سال ۱۳۸۸ بوده است کشور برای مدتی بدون قانون برنامه خواهد بود. با توجه به اینکه خلاء موجود میان دو برنامه مشکلاتی را ایجاد خواهد کرد مناسب است برای این مدت‌زمانی چاره‌ای اندیشیده شده و برای مثال برنامه چهارم توسعه برای مدت مقتضی تمدید شود تا به این ترتیب از به وجود آمدن مشکلات حقوقی فراوان در اجرای بسیاری از مقررات قانونی جلوگیری شود. لازم به ذکر است بسیاری از مقررات موجود کشور با پشتوانه و به استناد برنامه توسعه به تصویب رسیده‌اند و پایان اعتبار برنامه توسعه به معنای پایان اعتبار آن مقررات نیز بوده و در صورت فقدان برنامه توسعه نمی‌توان به آن مقررات عمل کرد.

۳- نکته دیگری که در خصوص لایحه برنامه پنجم قابل ذکر است، این است که بر اساس ترتیبات قانونی مندرج در ماده (۷) قانون برنامه و بودجه کشور- مصوب ۱۳۵۱- تهیه و تدوین لایحه برنامه دارای یک فرآیند اداری است، به این صورت که سه مرجع قانونی باید در تهیه و تدوین لایحه مذکور به شرح زیر مشارکت و دخالت کنند:

الف) سازمان برنامه و بودجه

ب) شورای اقتصاد

ج) هیات وزیران

توجه به این نکته ضروری است که آیا ترتیبات و تشریفات قانونی مورد نظر مقنن مندرج در ماده (۷) قانون برنامه و بودجه کشور- مصوب ۱۳۵۱ - رعایت شده است یا خیر؟ زیرا رعایت تشریفات مزبور بخشی از تکلیف قانونی دولت بوده و عدم طی تشریفات قانونی محل ایراد و اشکال است. از دیگر تکالیف دولت در تدوین لایحه برنامه پنجم، مفاد بند «ب» ماده (۷۴) برنامه چهارم توسعه- مصوب ۱۳۸۳ - است که براساس آن دولت مکلف است برنامه پنجم توسعه را در سازگاری با سند ملی آمایش سرزمین تنظیم کند، بنابراین مجلس شورای اسلامی در بررسی لایحه برنامه پنجم باید به این الزام قانونی نیز توجه لازم را بکند.

۴- مطابق ماده (۱۳۴) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی- مصوب ۱۳۷۹- دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد لوایح قانونی که از طرف دولت به مجلس پیشنهاد می‌شود، باید در مقدمه لایحه به وضوح درج شود. از سوی دیگر با توجه به جایگاه قوانین برنامه پنج‌ساله در سلسله‌مراتب قوانین عادی و لزوم ثبات نسبی این گونه قوانین بی‌تردید بیان دلایل توجیهی قوانین برنامه‌ای که قاعدتاً (با توجه به نکات مذکور در مقدمه لایحه پیشنهادی مانند آسیب‌شناسی عالمانه و...) باید در قالب اسناد پشتیبان برنامه پیشنهادی جمع‌آوری و تدوین شده باشد از اهمیت مضاعفی برخوردار است؛ چه اینکه ارزیابی کامل مفاد لایحه پیشنهادی در واقع بدون مطالعه و دقت در دلایلی که مبنای تنظیم پیش‌نویس لایحه مذکور هستند (اسناد پشتیبان) مقدور نیست. بنابراین پیشنهاد می‌شود ارسال نتیجه مطالعات و بررسی‌های انجام‌شده و اسناد مربوط حاوی تفصیل دلایل توجیهی لایحه پیشنهادی جهت ارزیابی دقیق‌تر مواد لایحه از دولت خواسته شود.

۵- طبق بند «۳» ماده (۱) قانون برنامه و بودجه کشور- مصوب ۱۳۵۱ - «برنامه عمرانی پنج‌ساله برنامه جامعی است که ضمن آن هدف‌ها و سیاست‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی طی همان مدت مشخص می‌شود.»

بر اساس این تعریف احکام مندرج در برنامه باید به گونه‌ای تنظیم شوند که تامین‌کننده اهداف مورد نظر در دوره پنج‌ساله باشند. به عبارت دیگر توجه به این نکته ضروری است که قانون برنامه یک قانون پنج‌ساله بوده و از این لحاظ با قوانین ثابت متفاوت است. لذا احکام مندرج در برنامه اعتبار پنج‌ساله داشته و باید از درج مواد و احکامی با ماهیت دائم در ضمن برنامه خودداری کرد. با این حال در لایحه پیشنهادی مقرراتی ملاحظه می‌شود که به طور متعارف نمی‌توان آنها را از مصادیق قوانین برنامه‌ای تلقی کرد. مانند بندهای «ب» و «ج» ماده (۴۸)، مواد (۹۰) تا (۹۲) و به ویژه بند «و» ماده (۵۲) که مقرر می‌دارد: «به کارگیری افراد در قالب قرارداد کار معین (مشخص) یا ساعتی برای اجرای وظایف پست‌های سازمانی صرفاً در سقف مقرر در قانون مدیریت خدمات کشوری (به استثنای تمدید قراردادهای قبلی) مجاز است»، که به هیچ روی نمی‌توان برای آن ماهیت برنامه‌ای قائل شد.

ناگفته نماند تا زمانی که حد و مرز قوانین برنامه‌ای از سایر قوانین عادی در قالب یک تعریف اعتباری و به صورت قانونی مشخص نشده باشد، تفکیک بین این دو قانون در عمل با مشکل مواجه است و معلوم نیست دولت در تنظیم قوانین برنامه‌ای به لحاظ تعریف و تعیین مصادیق دقیقاً چه استاندارد حقوقی خاصی را باید رعایت کند. لذا به نظر می‌رسد مناسب باشد که در قانون برنامه و بودجه کشور- مصوب ۱۳۵۱- تعریف دقیق و مناسبی برای تبیین قوانین برنامه‌ای پیش‌بینی شود.

۶- دولت در مقدمه لایحه پیشنهادی به تغییر رویکرد خود در نحوه تهیه و تنظیم این برنامه اشاره کرده است که طبعاً چنین امری جزء اختیارات دولت است. (اصل ۷۴ قانون اساسی) با این حال این تغییر رویکرد نباید موجب بی‌توجهی مطلق به ارتباط منطقی مفاد برنامه پنجم با سایر قوانین برنامه‌ای قبلی که به تایید و تصویب نمایندگان وقت مجلس شورای اسلامی رسیده است، شود. با بررسی قوانین برنامه پنج‌ساله اول، دوم، سوم و چهارم توسعه نوعی سیر تکاملی در فرآیند نحوه تنظیم قوانین یادشده ملاحظه می‌شود. از طرفی برخی از مقررات برنامه‌ای، در همه قوانین برنامه‌ای بعدی به نوعی تکرار شده یا عیناً مورد تنفیذ قرار گرفته‌اند. این امر می‌تواند نماد طبیعی و منطقی توجه به رابطه تسلسلی مفاد قوانین برنامه‌ای در طول زمان باشد. با این حال در لایحه پیشنهادی به نحو مقتضی چنین توجهی به رابطه تسلسلی قوانین برنامه‌ای ملاحظه نمی‌شود.

۷- در بسیاری از مواد لایحه در مقام بیان تکالیف دولت از عبارت «دولت مجاز است...» استفاده شده است. این درحالی است که به طور معمول در قوانین از عبارت «دولت مکلف است...» استفاده می‌شود تا به این ترتیب برای دولت الزام به وجود آورد. مجاز دانستن دولت در انجام کارها صرفاً اعطای مجوز به دولت بوده و تکلیف منجز برای دولت ایجاد نمی‌کند. به این ترتیب چنانچه دولت به تکلیفی که در ماده مزبور ذکر شده عمل نکند برخلاف قانون عمل نکرده است، زیرا قانون دولت را فقط مجاز به انجام دادن حکم مذکور دانسته است. همچنین به دلیل ذکرشده نمی‌توان دولت را به دلیل انجام ندادن تکلیف قانونی مذکور مورد بازخواست قرار داد. این درحالی است که «الزام‌آور بودن» از جمله مشخصه‌های ذاتی قوانین بوده و اصولاً قوانین مصوب مجلس به منظور الزام کردن دولت و بعضاً در راستای ترخیص دولت به تصویب می‌رسند. لذا پیشنهاد می‌شود در کلیه موادی که از عبارت «دولت مجاز است» استفاده شده است، عبارت «دولت مکلف است» جایگزین آن شود.

۸- در سرتاسر متن لایحه از عبارت اختصاری «ج‌ا‌ا» به جای «جمهوری اسلامی ایران» استفاده شده است. به نظر می‌رسد به کار بردن این اختصار متناسب متن رسمی نبوده و بهتر است این عبارت به طور کامل در تمامی موارد ذکر شود.

۹- در بسیاری از مواد لایحه به دولت اجازه داده شده است که اقدام به «حمایت مالی» یا «اعطای کمک‌های مالی» کند. این در حالی است که تصویب مقررات مربوط به حمایت‌های مالی و اعطای کمک‌های مالی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی بوده و واگذاری این صلاحیت به دولت بدون تعیین چارچوب و ضوابط مربوطه مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است. همچنین از آنجا که اعطای کمک‌های مالی دارای اطلاق بوده و شامل «کمک‌های بلاعوض» نیز می‌شود، واگذاری این اختیار به دولت مغایر اصل هشتادم قانون اساسی است. پیشنهاد می‌شود به منظور برطرف کردن ایراد قانونی مذکور در کلیه مواردی که اختیار اعطای کمک‌های مالی و حمایت مالی به نحو مطلق به دولت داده شده است عبارت «در چارچوب قانون بودجه سنواتی» به آن اضافه شده یا چارچوب و ضوابط حاکم بر این کمک‌های مالی تبیین شود.

۱۰- یکی از مهم‌ترین ایراداتی که همواره از جانب حقوقدانان راجع به محتوای قانون برنامه توسعه مطرح شده است، کلی و مبهم بودن مفاد این قانون و به عبارت دقیق‌تر، تفوق جنبه «سیاستگذارانه» بر جنبه «قانونگذارانه» آن بوده است. این درحالی است که در بسیاری از حوزه‌ها، به ویژه حوزه‌های فرهنگی، نهادهای سیاستگذاری متعددی در کشور وجود دارد که اصولاً انتظار می‌رود قانون منطبق با سیاست‌های تصویب‌شده در آن مراجع به تصویب برسد و تکرار مفاد آن سیاست‌ها سوای از اینکه ضرورتی ندارد، موجب اخلال در اجرای سیاست‌ها به سبب همپوشانی‌ها، تعارض‌های احتمالی و مشکلات اجرایی و تفسیری ناشی از کلیت و ابهام آنها خواهد بود. در لایحه برنامه پنجم آنچه محل تامل است، تکرار رویه پیشین قانونگذار در ارتباط با وضع مفادی است که به نظر می‌رسد فاقد ویژگی‌های قانون بوده و بیشتر سیاستگذاری به شمار می‌روند. چنان که گفتیم، مفادی از لایحه برنامه که برای مثال ذکر شد، دارای ماهیتی بیشتر سیاستگذارانه هستند تا «قانونی». این مفاد در واقع صورت‌بندی دیگری از سیاست‌هایی همچون سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه (ابلاغی توسط مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱)، سیاست‌های کلی نظام برای رشد و توسعه فناوری در کشور (مصوب ۱۳۸۷/۱/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام) و سیاست‌های مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌نظر می‌رسند.

۱۱- به منظور رعایت اصل ۱۳۸ قانون اساسی و تضمین نقش نظارتی رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین بهتر است وضع هرگونه مصوبه دولتی در محدوده قوه مجریه به هیات وزیران واگذار شود و از تفویض این امر به شوراهای عالی مثل اقتصاد، پول، اعتبار، معماری، شهرسازی و... خودداری شود زیرا اولاً مصوبات این شوراها مورد نظارت پسینی توسط دیوان عدالت اداری قرار می‌گیرند و ثانیاً به طور سیستماتیک و خودبه خودی مورد کنترل قرار نمی‌گیرند (برخلاف نظارت رئیس مجلس شورای اسلامی موضوع ذیل اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی که به طور سیستماتیک صورت می‌گیرد)، بلکه اگر حسب اتفاق شخصی به دیوان عدالت اداری شکایت کند، دیوان می‌تواند براساس اصول ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی اقدام به ابطال آنها کند، ولی رئیس مجلس شورای اسلامی به عنوان دیگر مرجع نظارتی بر مقررات دولتی صرفاً صلاحیت بررسی مصوبات هیات وزیران را دارد و لاغیر، بنابراین مجلس نباید با وضع قانون، بعضی از مقررات دولتی را از صلاحیت نظارتی رئیس مجلس شورای اسلامی خارج کند. لازم به ذکر است اخیراً مجلس شورای اسلامی در سه مورد به شرح زیر نظارت بر مصوبات سایر مراجع دولتی را نیز در صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی قرار داده است که با تایید مجمع تشخیص مصلحت نظام شکل قانونی یافت:

- تبصره «۲» الحاقی ماده (۱) لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹ شورای انقلاب- مصوب ۱۳۸۷- موضوع مصوبات شورای عالی استان‌ها

- تبصره «۲» ماده (۳۰) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی- مصوب ۱۳۸۷- موضوع مصوبات هیات داوری

- تبصره ماده (۳۸) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی- مصوب ۱۳۸۷- موضوع مصوبات شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی. در ضمن با عنایت به اینکه در اصل ۱۳۸ قانون اساسی از عنوان هیات وزیران استفاده شده است، لذا اگر قرار بر اعطای صلاحیت وضع آیین‌نامه یا تصویبنامه به هیات وزیران است، باید به جای واژه «دولت» از عبارت «هیات وزیران» استفاده شود تا این شائبه ایجاد نشود که سایر ارکان قوه مجریه مثل وزارتخانه‌های مربوط می‌توانند اقدام لازم را انجام دهند. بنابراین به منظور تضمین نقش نظارتی رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به مصوبات دولتی مناسب است وضع هرگونه مصوبه دولتی به «هیات وزیران» واگذار شود.

۱۲- بند «۲۲» سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با هدف تغییر نوع نگاه به نفت دستور تشکیل صندوق ملی توسعه را جهت تبدیل درآمدهای حاصل از نفت به «منابع و سرمایه‌های زاینده اقتصادی» صادر کرده و سرفصل‌های کلی موارد مصرف آن را در جزء «۲» این بند مشخص ساخته است. با این وجود و بدون توجه به این نکته که قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران باید راهکارهای قانونی جهت اجرای مفاد سیاست‌های کلی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری را فراهم آورد، لایحه تقدیمی دولت در موارد متعددی همچون مواد (۳۳) و (۴۲) و بندهای متعدد ماده (۷۶) موارد مصرف دیگری را برای منابع موجود در این صندوق در نظر گرفته که نه در زمره بخش‌های «خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی» قید شده در متن سیاست‌ها بوده و نه با اهداف «تولید و توسعه سرمایه‌گذاری در داخل و خارج کشور» همخوانی دارد و لذا عملاً به جای آنکه راهکاری جهت اجرایی کردن سیاست‌های ناظر بر این صندوق باشد، مغایر با هدف اولیه از پیشنهاد آن بوده و لذا این قبیل مواد لایحه، مغایر بند «۲-۲۲» سیاست‌های کلی برنامه پنجم ابلاغی مقام معظم رهبری هستند.

نکته

- در بسیاری از مواد لایحه به دولت اجازه داده شده است اقدام به «حمایت مالی» یا «اعطای کمک‌های مالی» کند. این در حالی است که تصویب مقررات مربوط به حمایت‌های مالی و اعطای کمک‌های مالی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است.

- در بسیاری از مواد لایحه در مقام بیان تکالیف دولت از عبارت «دولت مجاز است...» استفاده شده است. این درحالی است که به طور معمول در قوانین از عبارت «دولت مکلف است...» استفاده می‌شود تا به این ترتیب برای دولت الزام به وجود آورد.

انتشار بیست و دومین فصلنامه اقتصاد و جامعه

نگاه نهادگرایانه به اقتصاد

بیست‌ودومین شماره فصلنامه اقتصاد و جامعه که در دو بخش اقتصاد ایران و نهادها و تاریخ اقتصادی تنظیم‌شده، منتشر شد. در بخش اول که اختصاص به اقتصاد ایران دارد چهار مقاله درج شده است.

مقاله اول، با عنوان «رابطه نوآوری نهادی با ظهور و افول تمدن اسلامی: یک ارزیابی مقدماتی» به قلم دکتر جعفر خیرخواهان استاد دانشگاه و پژوهشگر اقتصادی انتشار یافته است. دکتر خیرخواهان در این مقاله می‌کوشد به این سوال پاسخ دهد که چه عواملی باعث خیزش عظیم علمی و تاسیس تمدن درخشان اسلامی در صدر اسلام شد و چه عواملی باعث شد در طول تاریخ ظرفیت نهادی مورد نیاز برای رشد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... به تدریج کاهش یابد و ضعیف شود. مقاله دوم، با عنوان «بررسی راهبردها و تجربیات گروه کسب و کار بانک جهانی در ایجاد اشتغال» به قلم دکتر علی نصیری‌اقدم انتشار یافته است. دکتر نصیری‌اقدم در این مقاله می‌کوشد بر اساس مدلی که برگرفته از طرحی است با عنوان راهبردهای جدید اشتغال در تجربیات سه سازمان بین‌المللی کار، یونیدو و بانک جهانی، بر اساس ایده‌های «کوز» مبنی بر دشواری تبدیل دارایی به سرمایه در اقتصادهای توسعه‌نیافته شکل گرفته، به بهترین راه برای ایجاد اشتغال، تسهیل فعالیت‌های اقتصادی و بهبود محیط کسب و کار پاسخ دهد. سومین مقاله در این بخش با عنوان «تنظیم قانون مالیات‌های مستقیم در راستای استراتژی توسعه پایدار» به قلم هاجر جهانگرد دکترای پژوهشگر بانک مرکزی اختصاص یافته است. چهارمین و آخرین مقاله در بخش اقتصاد ایران، تحت عنوان «اقتصاد در دیدگاه ارسطو: مباحث تحلیلی، سیاسی، اخلاقی» به قلم آقایان دکتر سیدمحمد حسینی‌بهشتی دکترای فلسفه و عضو هیات علمی دانشگاه تهران و محمدتقی جان‌محمدی کارشناس ارشد اقتصاد اختصاص یافته است. بخش دوم بیست‌ودومین شماره فصلنامه اقتصاد و جامعه به نهادها و تاریخ اقتصادی با درج چهار مقاله به شرح ذیل اختصاص یافته است. اولین مقاله تحت عنوان تحلیل تاریخی سعدی از رابطه سیاست و اقتصاد در ایران (شرحی بر گلستان سعدی) به قلم علی رضاقلی (والا) دکترای جامعه‌شناسی و رئیس پیشین پژوهشکده پست کشور است. دکتر رضاقلی در این مقاله می‌کوشد به این سوال بسیار مهم پاسخ دهد که آیا می‌توان از دل میراث فرهنگی و ادبیات غنی کشورمان راهی برای فهم ریشه‌های تاریخی عقب‌ماندگی و سازوکارهای غلبه بر آن پیدا کرد؟ همچنین این مقاله می‌کوشد با تمسک به کتاب ارجمند گلستان سعدی با رویکردی تاریخی – تحلیلی، چگونگی ریشه‌دار شدن وابستگی به مسیر طی‌شده و تصلب ساختار نهادی کشورمان راه استفاده از تحلیل‌های عمیق اقتصادی و اجتماعی موجود در این کتاب را از منظر نهادگرایی به تصویر بکشاند. دومین مقاله تحت عنوان «ویژگی‌های نظام اقتصادی رضاشاهی» به قلم دکتر فرشاد مومنی استاد دانشکده اقتصاد علامه طباطبایی اختصاص یافته است. دکتر مومنی در این مقاله می‌کوشد مشخص کند نسبت تغییرات نهادی رسمی صورت‌گرفته در دوران رضاشاه با دوره قبل از آن و میزان اثربخشی تغییرات مزبور در غلبه بر موانع ریشه‌دار توسعه در کشورمان در آن مقطع تاریخی چگونه بوده است. سومین مقاله تحت عنوان «تاثیر تغییر ماهیت دولت بر مالیه عمومی: بسیط نظریه توازن دوگانه» به قلم آقایان دکتر محمد ستاری‌فر عضو هیات علمی دانشکده اقتصاد علامه طباطبایی، دکتر عرب‌مازاریزدی عضو هیات علمی دانشکده اقتصاد علامه طباطبایی و حسین تسلیمی کارشناس ارشد توسعه و برنامه‌ریزی اختصاص داده شده است. این مقاله می‌کوشد ضمن معرفی نظریه توازن دوگانه و رویکرد ماهیتی برآمده از آن در حوزه مالیه عمومی بسط داده شود و نهاد حاکمیت قانون به‌مثابه عامل گذار از دولت طبیعی به دولت رقابتی مورد بررسی قرار گیرد. آخرین مقاله در این بخش تحت عنوان «یک ارزیابی تاریخی از وضعیت حقوق مالکیت در ایران با رویکرد نهادگرایی» به قلم دکتر سعید نایب استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز تالیف شده است. دکتر نایب در این مقاله می‌کوشد یک چارچوب نظری برای ارزیابی وضعیت حقوق مالکیت در ایران در چارچوب دستگاه نظری نهادگرایی جدید ارائه کند. لازم به توضیح است متقاضیان دریافت این شماره از فصلنامه اقتصاد و جامعه می‌توانند از طریق شماره تلفن ۸۸۹۰۵۶۰۷-۰۲۱ درخصوص نحوه ابتیاع و دریافت آن مطلع شوند.

حاشیه اقتصاد

سرانجام وزیر مسکن افزایش اجاره‌بها را پذیرفت

وزیر مسکن سرانجام افزایش اجاره‌بهای مسکن را پذیرفت و دلایلی برای آن ذکر کرد. وزیر مسکن و شهرسازی درباره افزایش اجاره‌بها در ماه‌های گذشته با بیان اینکه دست‌هایی که از سودهای کلان در بخش مسکن محروم شده‌اند برای افزایش اجاره، جو روانی درست کرده‌اند، گفت: معمولاً تابستان فصل نقل و انتقال مستاجران است که اخیراً افزایش اجاره‌بها را شاهد بودیم که این موضوع بیشتر در تهران مطرح بوده است. وی به رغم این اظهارات گفت: یکی از علل افزایش اجاره‌بها تمایل مالکان به دریافت اجاره به جای رهن بوده است. پیش از این افزایش اجاره‌بها از سوی وزیر رد می‌شد.

در صورت توافق دولت ونزوئلا

ایران‌خودرو در ونزوئلا کارخانه جدید می‌سازد

ایران‌خودرو خواستار ایجاد یک کارخانه جدید در ونزوئلا با ظرفیت تولید سالانه ۱۰۰ هزار دستگاه در دو شیفت کاری شد. به گزارش مهر میرجواد سلیمانی قائم‌مقام مدیرعامل ایران‌خودرو از درخواست برای تاسیس کارخانه‌ای در ونزوئلا خبر داد و افزود: در صورت موافقت دولت ونزوئلا عملیات اجرایی ساخت این کارخانه تا یک ماه آینده آغاز می‌شود و تا دو سال دیگر به بهره‌برداری خواهد رسید. سلیمانی سرمایه مورد نیاز برای احداث چنین کارخانه‌ای را ۱۰۱ میلیون دلار ذکر کرد و گفت: با راه‌اندازی کامل این کارخانه، امکان ساخت داخل قطعات تا ۳۰ درصد فراهم می‌شود که در مدت یک سال به ۵۰ درصد افزایش خواهد یافت. مدیرعامل ایران‌خودرو اظهار داشت: با توجه به مذاکرات انجام‌شده با طرف ونزوئلایی، تیراژ تولید ونیراوتو در سال ۲۰۱۰ پنج هزار و ۲۰۰ دستگاه خواهد بود. وی یادآور شد: سایت ونیراوتو (کارخانه فعلی) به دلیل نبود امکانات لجستیکی، امکان تولید بالاتر را ندارد و برای دستیابی به تولید ۱۶ هزار دستگاه در سال آینده باید تولید در مکان دیگری ادامه یابد که پیش‌بینی شده تا یک ماه آینده زمین جدیدی در اختیار ونیراوتو قرار گیرد. سلیمانی تعداد نمایندگی‌های ونیراوتو در ونزوئلا را چهار نمایندگی ذکر کرد و خواستار ایجاد ۱۵ نمایندگی دیگر در این کشور شد تا بسترهای لازم برای تولید ۱۶ هزار دستگاه در سال آینده میلادی فراهم شود.

خبر

تناقض‌گویی وزارت بازرگانی و گمرک درباره ممنوعیت واردات

در حالی که وزیر بازرگانی دولت دهم مفاد نامه وزیر جهاد کشاورزی مبنی بر ممنوعیت واردات برخی از محصولات کشاورزی را برای اجرا ابلاغ کرده و سازمان توسعه تجارت نیز از ممنوعیت واردات این مح